

О. О. Шестопалюк

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРАВОЗНАВСТВА

У статті проаналізовано поняття “інформаційно-комунікаційна компетентність”, наведено авторське визначення “інформаційно-комунікаційна компетентність учителя правознавства”, розглянуто особливості розвивального потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій в системі підготовки майбутніх учителів правознавства до професійної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, компетентність, учитель правознавства.

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства в глобальному масштабі потребує розширення спектра освітніх технологій, ініціює створення, апробацію та впровадження принципово нових, зокрема таких, як інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Ступінь поширення ІКТ в освіті є показником рівня її розвитку. Процес інформації освіти передбачає: використання засобів ІКТ з метою вдосконалення методичних систем навчання, що орієнтовані на розвиток інтелектуального потенціалу студента в умовах інформатизації суспільства; здійснення інформаційної діяльності та інформаційної взаємодії освітнього призначення; управління освітою, у тому числі в умовах локальних і глобальних комп’ютерних мереж; реалізацію психолого-педагогічної діагностики на основі моніторингу діяльності студентів з використанням ІКТ.

Ефективне використання найширшого спектра можливостей, які реалізовані на базі засобів ІКТ (основа навчальних матеріалів нового покоління, що орієнтовані на досягнення студентами нових, раніше не затребуваних життям (соціумом) освітніх результатів: здатність навчатися; комунікабельність, вміння працювати в колективі; здатність здійснювати вибір і нести за нього відповідальність; здатність самостійно мислити і діяти; здатність вирішувати нетрадиційні завдання, використовувати набуті предметні, інтелектуальні, загальні вміння та навички), пов’язується нині з формуванням ІКТ-компетентності всіх учасників навчального процесу. Це у свою чергу потребує пошуку нових форм навчальних матеріалів.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемам впровадження ІКТ у підготовку педагогічних працівників присвячені дослідження вчених: А. Андрєєва, Н. Агапової, І. Захарової, М. Жалдака, Ю. Корнієнка, В. Монахова, Н. Морзе, О. Спіріна, В. Солдаткіна, І. Роберт та ін. Розвиток компетентнісного підходу в освіті привів до появи поняття “професійна компетентність”, однією з яких багато дослідників вважають інформаційно-комунікаційну (інформаційну) компетентність (Н. Абакумова, В. Биков, А. Хуторський), що розглядають як складник професійної компетентності (Б. Гершунський, Р. Гуревич, І. Зимняя, М. Кадемія); у взаємозв’язку з категоріями “комп’ютерна грамотність”, “інформаційна культура”, що характеризують

© О. О. Шестопалюк, 2014

рівень розвитку особистості та як складник інформаційної культури особистості (А. Коломієць, О. Шестопалюк).

Мета статті полягає у визначенні поняття “інформаційно-комунікаційна компетентність учителя правознавства” та аналізуванні особливостей її розвитку в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Реалізація компетентнісного підходу в освіті сприяє досягненню її основної мети – підготовки конкурентоспроможного і кваліфікованого фахівця належного рівня і профілю, який вільно володіє своєю професією і орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності та здатного до високорезультативної роботи за фахом (Ю. Тукачов [7, с. 143]). Проте, окрім компетентнісного підходу, в педагогіці існує достатня кількість інших підходів, що є підвалиною підготовки фахівців. При ретельному аналізуванні стає очевидним, що різні підходи не виключають один одного, хоча деякі навіть розвивають, удосконалюють інші або реалізують різні плани розгляду.

Ціннісно орієнтований складник підготовки до професійної діяльності майбутніх учителів правознавства характеризується: гуманістичною спрямованістю, що виявляється в орієнтації на універсальні цінності, визнання і повагу свободи вибору кожної людини, відповідальність за свій вибір як умову розвитку особистості та її самореалізацію; цілісністю, яку ми розуміємо як взаємозв'язок навчання, виховання і розвитку особистості студента за умови системного формування професійно орієнтованих знань, їх поліфункціональності; комунікативністю і компетентністю, які виражаються в ціннісно-змістовій комунікації, що забезпечує формування професійних компетенцій; необхідністю формувати інформаційно компетентну особу через залучення студентів до роботи в інформаційному освітньому середовищі; розвиток почуття національної самосвідомості і поваги до інших народів, виховання почуття історичної пам'яті, набуття досвіду ціннісного самовизначення, що забезпечує гармонійне входження особи в контекст соціокультурного оточення; зміщенням акценту від засвоєння суми знань до їх конструювання, при якому системотворчим ядром навчально-виховного простору стає особа студента, включена в систему ціннісних стосунків (О. Соловова [6, с. 56]).

Вчені виокремлюють три етапи впровадження ІКТ в освіту. На першому етапі на основі індивідуального використання персональних комп'ютерів організовувалися системи навчання, здійснювалося їх адміністративне управління та збереження інформації. На другому етапі створювалися комп'ютерні системи, активно використовувалася Інтернет і відбувалася конвергенція інформаційних та телекомунікаційних технологій. Нині в Україні триває третій етап, на якому ІКТ інтегруються з навчальними технологіями, що сприяє появі дистанційних курсів, різних форм електронного навчання, а також впровадженню інформаційно-комунікаційних систем у процеси управління освітніми установами та ін.

Для всіх учасників сучасного навчального процесу (керівників, викладачів, студентів, лаборантів і методистів) ІКТ становлять інноваційні явища чи соціальні інновації, що потребують від них зусиль адаптивного характеру та додаткової активності. У зв'язку з цим підвищується роль різних курсів з освоєння даного виду технологій, тренінгів та практичних занять, що спрямовані на більш глибоке їх освоєння,

активізацію, використання Інтернет-ресурсів, розроблення методів пошуку, збереження, використання та передачі електронної інформації, створення баз даних.

ІКТ стають складовою частиною навчальної діяльності, яка в умовах сучасного суспільства набула низки принципово нових рис. Зокрема, змінилася її мотивація, почали активно застосовуватися різноманітні методи, методики і технології, підвищився рівень матеріально-технічного забезпечення процесів навчання, стали активно впроваджуватися інноваційні технології, принципово змінилися ролі викладачів і студентів.

Перш за все, викладач, залишаючись за своїм офіційним статусом основним суб'єктом навчальної діяльності, значною мірою набув рис консультанта, а студент, зберігши офіційний статус, з об'єкта навчальної діяльності перетворився на її активного учасника (суб'єкта). Це сталося через низку об'єктивних і суб'єктивних причин. Насамперед, ідеться про зміну характеру і змісту навчальної діяльності, перенесення акценту на самостійні види діяльності студентів, значну і вельми неоднозначну зміну їх мотивації, як у процесі навчання, так і щодо набуття певної суми знань і навичок. Ці процеси об'єктивно привели до необхідності активного освоєння і впровадження ІКТ у навчальний процес.

Інтеграція традиційних технологій навчання та ІКТ потребують розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності студентів, тобто їхньої готовності використовувати в практичній діяльності засвоєні знання, вміння і навички в галузі ІКТ з метою: одержання доступу до інформації (знання того, де і яким чином здійснювати пошук інформації); оброблення інформації (використання заданих схем організації та класифікації інформації); інтеграції інформації (інтерпретування та подання інформації, включаючи вміння здійснювати резюме, порівнювати, зіставляти); оцінювання інформації (судження про якість, релевантність, корисність, придатність інформації); створення інформації (адаптація, впровадження інформації) тощо.

Таким чином, розвитку ІКТ-компетентності майбутніх учителів приділяється останнім часом значна увага. Наведімо аналіз визначень "ІКТ-компетентності педагога":

▫ здатність педагога вирішувати професійні завдання з використанням сучасних засобів і методів інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій (Е. Хеннер [8, с. 12]);

▫ особистісна якість, характеристика, що відображає реально досягнутий рівень підготовки в галузі використання засобів ІКТ у професійній діяльності; особливий тип організації предметно-спеціальних знань, що дозволяють правильно оцінювати ситуацію і приймати ефективні рішення у професійно-педагогічній діяльності, використовуючи ІКТ [9];

▫ сукупність знань, умінь і досвіду діяльності у галузі використання ІКТ в освіті. Наявність досвіду є визначальним стосовно виконання професійних функцій [4, с. 10];

▫ "здатність індивіда вирішувати навчальні, побутові, професійні завдання з використанням інформаційних та комунікаційних технологій" (М. Лебедева, О. Шилова [5, с. 95]);

▫ "готовність і здатність педагога самостійно і відповідально використовувати ці технології у своїй професійній діяльності" (Л. Горбунова, А. Семібратов [2]).

Під компетенцією (маючи на увазі ІКТ-компетенції) А. Єлізаров [3] розуміє сукупність знань, умінь і досвіду діяльності, причому саме наявність такого досвіду є визначальним стосовно виконання професійних функцій. В. Бурмакіна, І. Фаліна [1]: впевнене володіння усіма складовими навичками ІКТ-грамотності для вирішення питань, що виникають у навчальній та іншій діяльності, при цьому акцент робиться на сформованість узагальнених пізнавальних, етичних і технічних навичок. У даному визначенні, на наш погляд, підміняються поняття “компетенція” і “компетентність” (термін “компетенція” завжди належить до опису функцій майбутнього вчителя правознавства, а “компетентність” – до здатності майбутнього вчителя правознавства виконувати відповідні функції).

Таким чином, під *ІКТ-компетентністю майбутнього вчителя правознавства ми будемо розуміти особистісні якості вчителя, що виявляються в його готовності і здатності самостійно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності.*

У ІКТ компетентності майбутнього вчителя правознавства виокремлюють два аспекти: базову і предметно-орієнтовану ІКТ-компетентність. Під базовою ІКТ-компетентністю ми розуміємо інваріант знань, умінь і досвіду, необхідний вчителю правознавства для вирішення освітніх завдань, перш за все засобами інформаційно-комунікаційних технологій загального призначення.

Предметно орієнтована ІКТ-компетентність – вивчення і застосування спеціалізованих технологій і ресурсів, розроблених відповідно до вимог до змісту того чи іншого навчального предмета (правознавства), і формування готовності до їх впровадження в навчально-виховний процес.

Отже, процес формування ІКТ-компетентності вчителя повинен має розвиваючий характер. Розвиток ІКТ-компетентності виявляється в переході на новий, більш досконалий рівень компетенції.

Аналіз психологічної, педагогічної, методичної та технічної літератури показав, що поряд із очевидними можливостями ІКТ (процеси, які використовують сукупність засобів і методів збирання, оброблення і передачі інформації для одержання інформації нової якості про стан об’єкта, процесу або явища), є низка прихованих розвиваючих можливостей (значущих у системі підготовки майбутніх учителів правознавства), які полягають:

- у трансформуванні (перетворенні) педагогічної діяльності (перегляд традиційних установок навчання, пошук і вибір педагогічних технологій, адекватних ІКТ, перехід до особистісно орієнтованого навчання, культивування педагогічної рефлексії);
- формуванні мережевих педагогічних спільнот на основі нових сервісів Інтернет (обмін педагогічним досвідом, мережева взаємодія на основі обміну знаннями, консультування, створення колективних гіпертекстових продуктів);
- забезпеченні неперервності процесу підготовки майбутніх учителів у галузі ІКТ у педагогічних ВНЗ (із застосуванням дистанційних технологій, нових мережевих сервісів тощо);
- формуванні нового типу мислення майбутнього вчителя правознавства.

Висновки. Таким чином, коли ми говоримо про реалізацію розвивального потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічних ВНЗ, то розуміємо,

що результатом реалізації розвивального потенціалу ІКТ є формування та розвиток ІКТ-компетентності вчителя-предметника (у нашому дослідженні вчителя правознавства).

Реалізація розвивального потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у системі підготовки майбутніх учителів правознавства до професійної діяльності буде на більш високому рівні, якщо:

- визначити організаційно-педагогічні та дидактичні умови реалізації розвиваючого потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій;
- забезпечити поетапний розвиток ІКТ-компетентності вчителя правознавства;
- виявити критерії і показники ефективності використання ІКТ у педагогічних ВНЗ.

Список літератури: 1. Бурмакина В. Ф. ИКТ-компетентность учащихся [Электронный ресурс] / Бурмакина В. Ф., Фалина И. Н. – Режим доступа: <http://www.sitos.mesi.ru/Default.aspx?id=6>. 2. Горбунова Л. М. Построение системы повышения квалификации педагогов в области информационно-коммуникационных технологий на основе принципа распределенности [Электронный ресурс] / Горбунова Л. М., Семибратов А. М. // Конференция ИТО-2004. – Режим доступа: <http://ito.edu.ru/2004/Moscow/Late/Late-0-4937.html>. 3. Елизаров А. А. Базовая ИКТ компетенция как основа Интернет-образования учителя [Электронный ресурс] / Елизаров А. А. // Конференция RELARN-2004. – Режим доступа: http://www.relarn.ru/conf/conf2004/section3/3_11.html. 4. Информационные технологии в деятельности учителя-предметника : программа повышения квалификации и методические рекомендации. - Калининград, 2010. – 55 с. 5. Лебедева М. Б. Что такое ИКТ-компетентность студентов педагогического университета и как ее формировать? / Лебедева М. Б., Шилова О. Н. // Информатика и образование. – 2004. – № 3. – С. 95-100. 6. Соловова Е. Н. Методическая подготовка и переподготовка учителя иностранного языка: интегративно-рефлексивный подход: монография; ред. Н. Н. Кузнецова / Е. Н. Соловова. – Москва: Глосса-Пресс, 2004. – 336 с. 7. Тукачев Ю. А. Образовательные и профессиональные стандарты: поиск теоретико-методологических оснований / Тукачев Ю. А. // Психология профессионально-образовательного пространства личности: сб. науч. ст.; науч. ред. Н. С. Глуханюк. – Екатеринбург, 2003. – С.142-148. 8. Хеннер Е. К. Формирование ИКТ-компетентности учащихся и преподавателей в системе непрерывного образования / Хеннер Е. К. – М.: Издательство “БИНОМ. Лаборатория знаний”, 2008. – 192 с. 9. Школьный теоретический семинар “Современные педагогические технологии”. Формирование ИКТ-компетентности учителя [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.slideshare.net/uhtel/ss-12113660>.

Bibliography (transliterated): 1. Burmakina V. F. ИКТ-компетентность учащихся [Elektronnij resurs] / Burmakina V. F., Falina I. N. – Rezhim dostupa: <http://www.sitos.mesi.ru/Default.aspx?id=6>. 2. Gorbunova L. M. Postroenie sistemy povysheniya kvalifikacii pedagogov v oblasti informacionno-kommunikacionnyh tehnologij na osnove principa raspredelennosti [Elektronnij resurs] / Gorbunova L. M., Semibratov A. M. // Konferencija ITO-2004. – Rezhim dostupa:

<http://ito.edu.ru/2004/Moscow/Late/Late-0-4937.html>. 3. Elizarov A. A. Bazovaja IKT kompetencija kak osnova Internet-obrazovanija uchitelja [Elektronnij resurs] / Elizarov A. A. // Konferencija RELARN-2004. – Rezhim dostupu: http://www.relarn.ru/conf/conf2004/section3 /3_11.html. 4. Informacionnye tehnologii v dejatel'nosti uchitelja-predmetnika : programma povyshenija kvalifikacii i metodicheskie rekomendacii. - Kaliningrad, 2010. – 55 s. 5. Lebedeva M. B. Chto takoe IKT-kompetentnost' studentov pedagogicheskogo universiteta i kak ee formirovat'? / Lebedeva M. B., Shilova O. N. // Informatika i obrazovanie. – 2004. – № 3. – S. 95-100. 6. Solovova E. N. Metodicheskaja podgotovka i perepodgotovka uchitelja inostrannogo jazyka: integrativno-refleksivnyj podhod: monografija; red. N. N. Kuznecova / E. N. Solovova. – Moskva: Glossa-Press, 2004. – 336 s. 7. Tukachev Ju. A. Obrazovatel'nye i professional'nye standarty: poisk teoretiko-metodologicheskikh osnovanij / Tukachev Ju. A. // Psihologija professional'no-obrazovatel'nogo prostranstva lichnosti: sb. nauch. st.; nauch. red. N. S. Gluhanjuk. – Ekaterinburg, 2003. – S.142-148. 8. Henner E. K. Formirovanie IKT-kompetentnosti uchashhhsja i prepodavatelej v sisteme nepreryvnogo obrazovanija / Henner E. K. – M.: Izdatel'stvo “BINOM. Laboratorija znaniy”, 2008. – 192 s. 9. Shkol'nyj teoreticheskij seminar “Sovremennye pedagogicheskie tehnologii”. Formirovanie IKT-kompetentnosti uchitelja [Elektronnij resurs]. — Rezhim dostupu: <http://www.slideshare.net/uhitel/ss-12113660>.

UDC [378.147.091.33 : 004.9] : 34

O. Shestopaliuk

ANALYSIS OF FEATURES OF INFORMATION-COMMUNICATION COMPETENCE OF TEACHERS OF JURISPRUDENCE

The article analyzes the concept of “information and communication competence”, given the author's definition of “information and communication competence of the law teacher”. The features of the developing potential of information and communication technologies in the training of future law teacher to the profession in a higher educational institution.

Professional competence of a teacher is defined as a dynamic, multifaceted and multi-layered notion, the meaning of which changes according to the current processes in the society and education. On the basis of the normative documents regulating the work of teacher training institutions, the subject standard of higher education in Ukraine and the analysis of the works of teachers, psychologists, physiologists, the notion of the professional competence of a law teacher is as follows: it is an integrative characteristic of a person who has got theoretical knowledge, practical skills and inborn attitudes, as well as relevant moral qualities that foster the personal growth of students and their law knowledge with the help of modern educational methods and technologies.

It goes without saying that the formation of the professional competence is combined with the attitude of prospective law teachers to their profession based on the understanding of its importance as well as the need for constant professional development. It is also very important for teachers to be ready for relevant legal defence and to develop competence in law of the students as well.

The component structure of the professional competence of prospective law teachers has been analyzed. Professional competence of law teachers includes key, basic and special competences. The special competences of prospective law teachers are presented as a possible realization of key and basic competences in educational, law and managerial activities. It has been determined that the structure of professional competence should be altered and corrected from time to time due to the rapid development of science and educational environment.

New ways of law teachers' professional training are necessary to find and develop. It is essential that knowledge is not just transmitted to students but that they develop skills for solving law problems with the help of ICT. The implementation of the competence approach into law teachers' training presupposes development and practical application of integrated courses in which the subjects are correlated with different types of competences such as linguistic and informational ones. The public law awareness can be achieved with the help of modern state-of-the-art technologies.

Keywords: *information and communication technology, competence, law teacher.*

УДК [378.147.091.33 : 004.9] : 34

Е. А. Шестопалюк

АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННО - КОММУНИКАЦИОННЫЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПРАВОВЕДЕНИЯ

В статье проведен анализ понятия “информационно-коммуникационная компетентность”, приведено авторское определение “информационно-коммуникационная компетентность учителя правоведа”. Рассмотрены особенности развивающего потенциала информационно-коммуникационных технологий в системе подготовки будущих учителей правоведа к профессиональной деятельности в условиях высшего педагогического учебного заведения.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, компетентность, учитель правоведа.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.11.2013